

Het waarnemen van zeezoogdieren vanaf Cape Clear (Ierland)

Frank Dorel

Cape Clear is een eiland aan de zuidwestkust van Ierland dat onder vogelaars enige bekendheid geniet vanwege het feit, dat er in de nazomer en herfst grote aantallen zeevogels passeren. Doordat het eiland aan de rand van het continentale plat ligt worden er ook regelmatig zeezoogdieren gezien: dolfijnen en andere walvisachtigen en zeehonden.

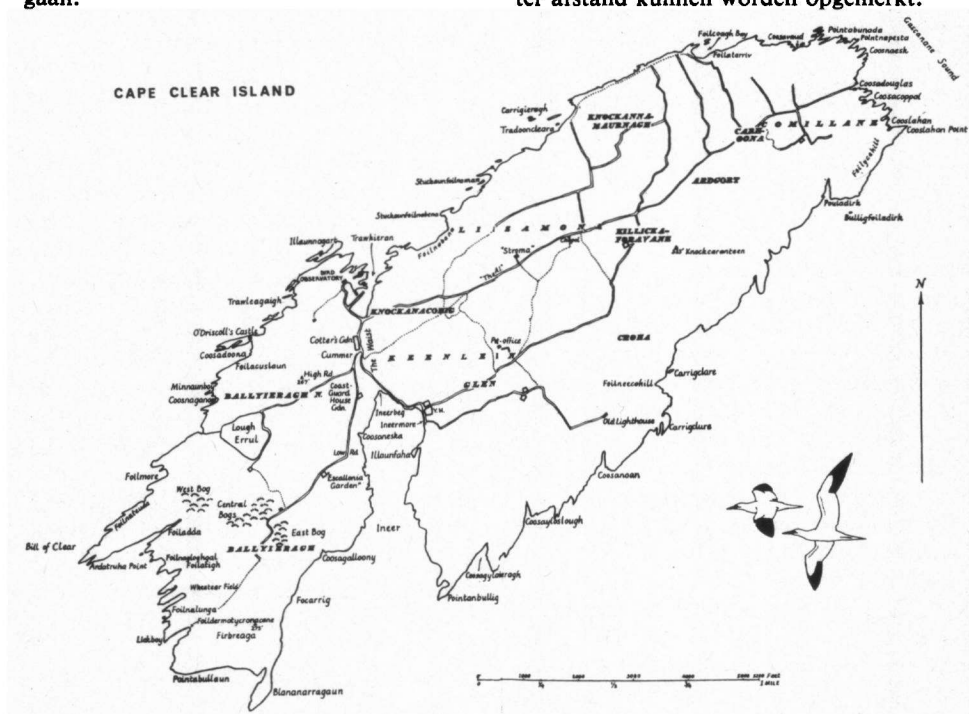
Van 21 juli tot en met 14 augustus 1984 verbleef ondergetekende samen met vier vrienden Ton Eggenhuizen, Gerard Dumay, Guido Keijl en Pierre van Iwaarden op dit circa 7 km² grote eiland.

Het eiland bestaat uit twee delen. Het westelijk deel heeft in zuidzuidwestelijke richting een uitloper genaamd Blananarragaun (dikwijls aangeduid als 'Blanan'). Deze uitloper steekt enkele honderden meters de Atlantische Oceaan in en vanaf de voet hiervan heeft men een goed uitzicht over zee.

De andere punten met een goed uitzicht over de oceaan (zoals Bill of Clear) liggen eigenlijk te hoog ten opzichte van het wateroppervlak om vogels en zoogdieren goed te kunnen waarnemen.

Er werd ons gedurende deze drieëneenhalve week elke dag enkele uren met sterk vergroterende kijkers (20x70, 16x70) over het zeeoppervlak gekeken. Deze kijkers stonden op statief om het rillen van het beeld tegen te gaan.

Omdat wij in eerste instantie zeevogels wilden tellen keken wij in ongeveer de zelfde richting, namelijk in het verlengde van Blananarragaun. Op deze wijze zouden alle passerende exemplaren tot op circa 7 à 8 kilometer afstand kunnen worden opgemerkt.

Tekening: Kees Mostert.

Het weer was tijdens ons verblijf op het eiland uitzonderlijk goed. In het algemeen was het zonnig weer. Harde wind, regen en mist kwamen slechts een enkele keer voor.

De Atlantische Oceaan was erg vlak, waardoor de kans op het ontdekken van zeezoogdieren waarschijnlijk werd vergroot.

Doordat het vaak onbewolkt was en wij in zuidwestelijke richting keken hadden wij midden op de dag (van circa 11.00 - 15.00) tegenlicht. Dit bemoeilijkte de determinatie van de dieren die in die periode werden waargenomen.

De meest talrijke zeezoogdieren tijdens ons verblijf op het eiland waren de Grijs Zeehond (*Halichoerus grypus*) en de Bruinvis (*Phocoena phocoena*).

Rond het westelijk deel van het eiland zagen wij circa tien Grijs Zeehonden. Deze soort is hier veel algemener dan de gewone Zeehond. Van deze laatste soort zagen wij één exemplaar zonnen op het rotsblok in de aan het eiland grenzende Roaring Water Bay.

Bijna iedere dag werden er door ons Bruinvissen gezien. Meestal ging het om groepjes van vier tot zeven exemplaren.

Dit zijn veel kleinere groepjes dan volgens de (door ons geraadpleegde) literatuur gebruikelijk zou zijn.

Naast volwassen dieren werden er enkele vrouwtjes met jongen gezien. Deze jongen

zwommen vlak naast het moederdier ter hoogte van de staartvin.

Meestal waren van de Bruinvissen slechts de rugvin en een stuk van de rug te zien. Bij rustig weer waren ze soms wat actiever en sprongen ze gedeeltelijk uit het water zodat de stompe kop en de lichte vlek op het voorste deel van buik en flanken te zien waren. Bij harde wind verraadden ze op korte afstand hun aanwezigheid door geblaas bij het uitademen. Op wat grotere afstand werd het dan zeer moeilijk om passerende Bruinvissen te ontdekken.

Rond Blananarragaun was steeds een groepje van vier exemplaren aanwezig. Dit groepje konden wij herkennen doordat van één dier de rugvin beschadigd was.

Het maximale aantal dat door ons op één dag langszwemmend werd waargenomen bedroeg éénenvertig. Dit aantal werd in acht uur gezien. Volgens de literatuur worden de meeste Bruinvissen eind augustus/begin september waargenomen. In deze periode zijn er groepen van maximaal 250 exemplaren te zien. Of er hier sprake is van foerageertrek of trek over grote afstand is mij niet bekend.

Naast deze soorten zijn er door ons twee soorten dolfijnen waargenomen (tabel 1). Op 26 juli ontdekten wij links van ons een aantal Jan van Genten die naar vis doken.

Tussen deze vogels bleek een groep van twin-

	oost	west	ter plaats	totaal	uurgem.
Grijze Zeehond	—	—	32	32	0,29
Bruinvis	130	144	81	355	3,17
Gewone Dolfijn	—	40-50	—	40-50	0,40
Witflankdolfijn	—	15-20	—	15-20	0,16
Tuimelaar	—	—	1	1	0,01
Hille (Butskop)	1	1	—	2	0,02
Griend	1	3	—	4	0,04
Walvis spec.	1	4	1	6	0,06
Dolfijn spec.	1	25-30	1	27-32	0,28

Tabel 1. Het totaal aantal zeezoogdieren dat in 112 uur waargenomen werd. De laatste kolom geeft aan hoeveel er gemiddeld per uur van een bepaald soort werden waargenomen.

tig Witzijdedolfinnen (*Lagenorhynchus acutus*) te foerageren. Hierbij sprongen ze het water uit zodat het patroon op hun flanken goed te zien was. Na ongeveer tien minuten hielden ze op met foerageren en zwommen toen vrij snel naar het westen, waarbij ze op een afstand van ongeveer 500 meter 'Blanan' passeerden.

Begin augustus 1980 werden er vanaf dit zelfde punt ongeveer veertig Witzijdedolfinnen gezien. Deze groep werd twee maal waargenomen, de tweede keer foeragerend aan de

westkant van het eiland in Roaring Water Bay.

Tabel 1.

Twee maal zagen wij een groep dolfinnen waarvan voldoende kenmerken te zien waren om te kunnen vaststellen dat het hier een groep Gewone Dolfinnen (*Delphinus delphis*) betrof.

Bij de eerste groep konden wij door tegenlicht het patroon op de flanken in eerste instantie niet zien. Pas toen ze vanuit onze positie gezien meer naar rechts waren gezwommen konden wij de flanken met de twee lichte vlakken (met de donkere, naar beneden gerichte 'punt' daartussen) onderscheiden.

Zeven dagen later zagen wij een tweede

Bruinvis (*Phocoena phocoena*), Cape Clear Island (Ierland), augustus 1984.
Foto: Guido Keijl.

	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
Bruinvic												
Gewone Dolfijn												
Witflankdolfijn												
Tuimelaar												
Grijze Dolfijn												
Hille (Butskop)												
Griend												
Orca												
Dolfijn spec.												

Tabel 2. De perioden waarin verschillende soorten walvisachtigen vanaf Cape Clear zijn waargenomen. (Gearceerd: waarnemingen afkomstig uit Sharrock (1973): 'The Natural History of Cape Clear Island'. Dubbel gearceerd: waarnemingen afkomstig uit 'Report number 17 Cape Clear Bird Observatory').

groep. Deze was, net als de vorige groep, 20-25 exemplaren groot. Ze zwommen vrij snel voorbij en sprongen hierbij soms helemaal uit het water.

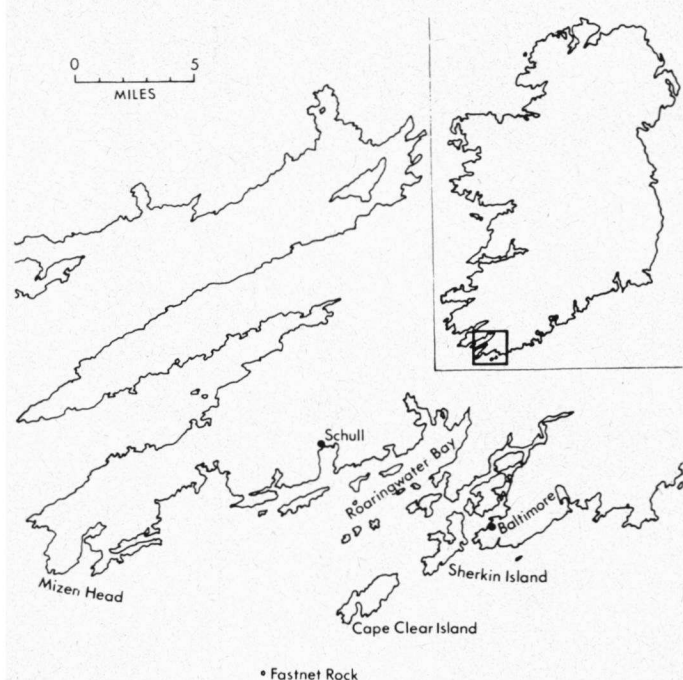
Ten slotte kwam er op 14 augustus een dode Tuimelaar langsdrijven. Rond de nek zat een rood nylon touw gesnoerd. Dit was later verdwenen. Waarschijnlijk ging het hier om een stuk lijn dat bij het vissen op makreel gebruikt wordt.

Uit de verslagen van de Cape Clear Bird Observatory blijkt dat de meeste dolfijnen die waargenomen worden, niet worden gedeter-

mineerd. Dit geldt ook voor de grotere walvisachtigen.

Dit komt voor een deel omdat de waarnemers de soorten niet kennen en niet weten op welke kenmerken ze moeten letten.

Voor een ander deel komt dit doordat de dieren te ver weg zitten of zich zo kort laten zien dat een verantwoorde determinatie niet mogelijk is. Van de vijf groepen dolfijnen die wij hebben waargenomen, konden wij er twee niet determineren, omdat ze te ver weg zaten om de kenmerken goed te kunnen zien.

In het zuidwestelijk deel van Ierland bevindt zich Cape Clear Island. Naar een tekening van Karen Rayner uit Sharrock (1973).

* Fastnet Rock

Van de grotere walvisachtigen konden wij er zes niet op naam brengen.

Van de grotere walvisachtigen die wij zagen, hebben wij drie exemplaren als Griend (*Globicephala meleana*) en twee exemplaren als Butskop of Hille (*Hyperoodon ampullatus*) kunnen determineren.

Van deze laatste soort ontdekten wij om half drie 's middags een exemplaar. Het dier be-

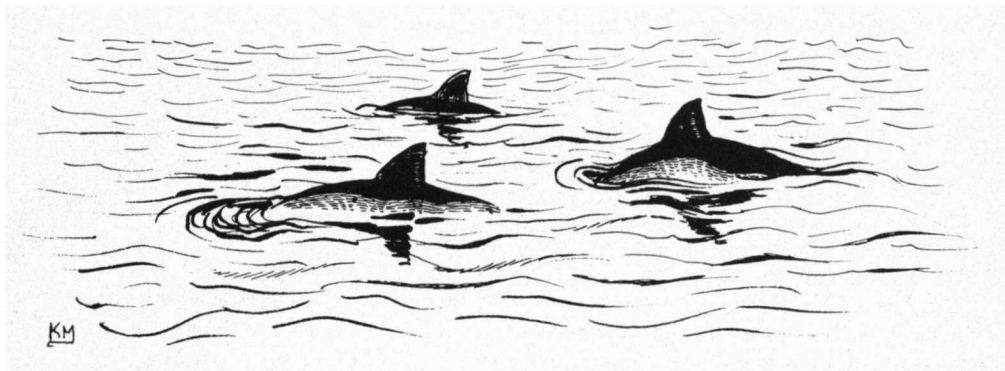
Gezicht over Keenleen met het postkantoor (het witte huis links) met Ineer en de uitstekende punt van Blananarragaun rechts.

Foto: T.B.H. Rose, uit Sharrock (1973).

Luchtfoto van oostelijk Ballyieragh gezien richting noord. Roaringwater Bay bevindt zich boven op de foto en Ineer bevindt zich rechts.

Foto: Aerofilms Ltd., uit Sharrock (1973).

vond zich op ongeveer een kilometer afstand, maar kwam gedurende het half uur waarin wij hem zagen, langzaam dichterbij tot een afstand van circa 600 meter.

Het dier was ongeveer vier maal zo groot als de Bruinvissen die in de buurt zwommen. Naast de kenmerkende rugvin kwam hij soms met zijn gezwollen voorhoofd boven water ('melonhead'). Dit was lichter gekleurd dan de rest van het dier.

Hij zwom langzaam heen en weer en veranderde abrupt van koers toen er een zeilschip langskwam. Een groep Noordse Pijlstormvogels (*Puffinus puffinus*) volgde de walvis en foerageerde steeds in de buurt.

Wij hebben dit dier 25 keer boven zien komen en tussen de laatste tien maal de duiktijden gemeten. Deze liepen uiteen van zeven seconden tot ruim zes minuten. Dit is erg kort, vergeleken bij duiktijden van twintig tot dertig minuten die van deze soort bekend zijn.

Toch leidden wij uit het gedrag van het dier af dat het aan het foerageren was. De relatief ondiepe zee direct voor het eiland zal wellicht ook invloed hebben op de duiktijd.

Zowel Griend als Butskop werd de afgelopen jaren verscheidene malen waargenomen, de eerste wat vaker dan de tweede. Zo werd er op 21 oktober 1982 een school van twaalf Grienden waargenomen.

Van deze soort is bekend dat hij voornamelijk in groepen voorkomt. Toch zagen wij steeds een solitair exemplaar en voorts zijn er afgelopen jaren regelmatig solitaire exemplaren gezien.

Van de Butskop werden in de periode 22 augustus - 13 oktober 1982 drie exemplaren gezien, steeds door de zelfde waarnemers. Het is opvallend dat de meeste waarnemingen van walvisachtigen op Cape Clear door steeds de

Witflankdolfijnen

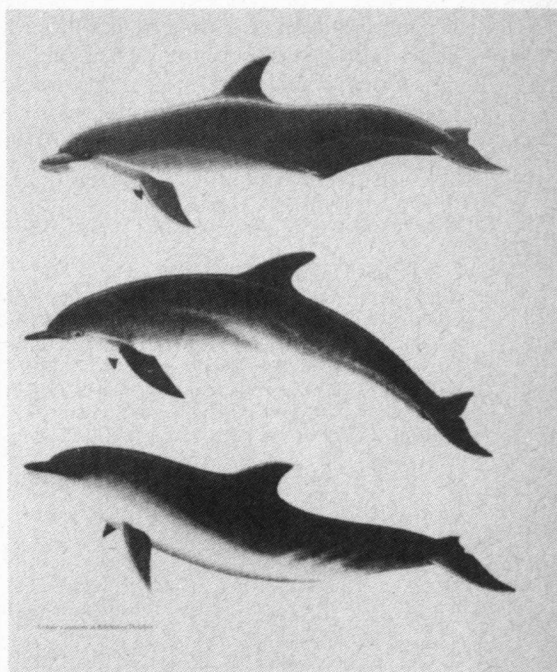
Tekening: Kees Mostert.

zelfde mensen worden gedaan, namelijk diegenen die gedurende een bepaalde tijd intensief over zee kijken om zeevogels te tellen.

Naast de hiervoor genoemde soorten werden er de laatste jaren onder andere regelmatig Grijze Dolfijnen (*Grampus griseus*) en Orca's (*Orcinus orca*) gezien. In tabel 2 wordt aangegeven gedurende welke periode

Tuimelaar

Naar Watson (1985) 'Whales of the World'.

de verschillende soorten vanaf Cape Clear zijn waargenomen.

Tabel 2

Uit de tabel blijkt dat de meeste soorten in het najaar worden waargenomen. Dit kan betekenen dat er in het najaar de meeste walvisachtigen voorbijkomen, maar het zal voor een deel ook samenhangen met het feit dat er door vogelliefhebbers juist in het najaar veel over zee wordt gekeken.

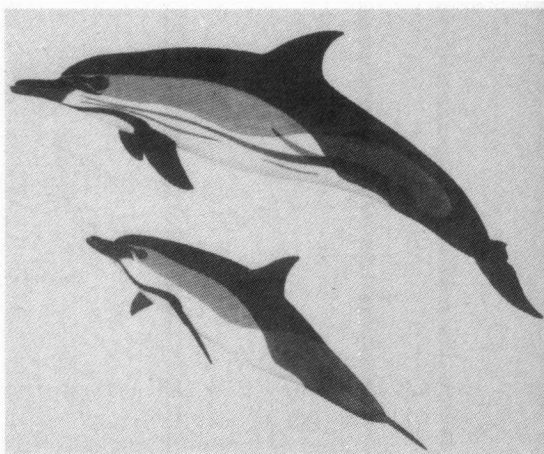
Behalve de in de tabel genoemde soorten zijn er vanaf de jaren zestig nog enkele andere soorten gezien, namelijk in 1976 een Bulrug, in 1969 een Gewone Vinvis en in augustus 1968 twee Witsnuitdolfijnen. Ten slotte spoelde er in 1982 op de westkust van het eiland een Dwergvinvis aan. De onderkaak hiervan siert nu de ingang van het Bird Observatory.

Uit het voorgaande blijkt dat er aan de Ierse westkust nog een aantal interessante soorten te zien is.

Verder blijkt dat het waarnemen van zeezoogdieren vanaf 'land', hoewel niet ideaal, toch mogelijk is.

Op deze manier zou er ook meer op andere (onvervuilde) plaatsen in Europa waargenomen kunnen worden. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan het Portugese kustgebied.

Wanneer er in de toekomst beter op zeezoogdieren wordt gelet en er meer aandacht wordt besteed aan het herkennen van de verschillende soorten, dan zou er meer duidelijkheid komen over het voorkomen van bepaalde soorten in die gebieden.

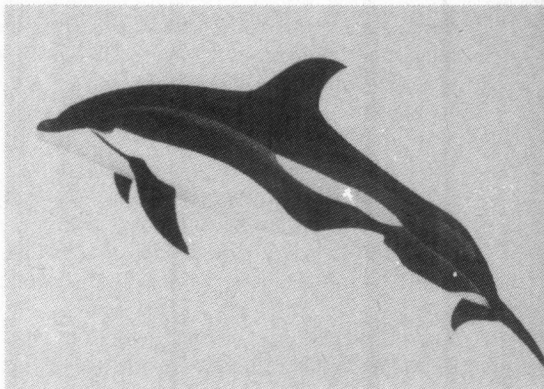

Gewone Dolfijn

Naar Watson (1985) 'Whales of the World'.

Witflankdolfijn

Naar Watson (1985) 'Whales of the World'.

■ Frank Dorel, P.C. Hoofstraat 68, 2026 XR Haarlem.

LITTERATUUR:

Brink, F.H. van den (1978): Zoogdierengids. Amsterdam.

Corbet, G.B. & H.N. Southern (1977): The Handbook of British Mammals. Oxford.

Evans, P.G.H. (1981): Whale and Seabird cruise 1980. Oxford.

Fitzharris, J.E. (1983): Report number 17 (1980-1982) Cape Clear Bird Observatory.

Keijl, G. (1985): Zeezoogdieren op Cape Clear. De Bosmuis 1985-2 : 10-17.

Sharrock, J.T.R. (1973): The Natural History of Cape Clear Island. Berkhamsted.

Watson, L. (1985): Whales of the World. London.